

BOEKBESPREKINGEN

Noordeloos M.E. 2011. Strophariaceae s.l. Fungi Europaei 13. Edizioni Candusso, Italië. 648 pp. ISBN 978-88-905310-0-2. Prijs vanaf € 69,-. In Italiaans en Engels.

Het derde deel in de serie Fungi Europaei door Machiel Noordeloos, en zoals gebruikelijk een fors en gedegen werk. Het is vooral bedoeld als determinatiewerk met uitgebreide macroscopische en microscopische beschrijvingen, microtekeningen en veel, meest fraaie foto's. Het algemene deel begint met negen korte inleidende hoofdstukken, met o.a. een historisch overzicht, nieuwe inzichten als gevolg van moleculair onderzoek en de gevolgen voor de indeling van Strophariaceae s.l., de biologie en biogeografie, het gebruik van Strophariaceae door de mens en, heel belangrijk, een uitgebreide toelichting op de gebruikte kenmerken bij determinatie algemeen, maar ook de waarde van een specifiek kenmerk bij een bepaald geslacht.

Wanneer je de laatste zin van hoofdstuk 4 hebt gelezen, zou je kunnen denken dat het boek beter de titel Strophariaceae p.p. (een deel van) had kunnen dragen in plaats van s.l. (in wijde zin). Moleculair onderzoek wijst namelijk uit dat meer geslachten, waaronder *Galerina*, *Hebeloma* en *Agrocybe*, bij de Strophariaceae horen dan waarover het boek gaat. Dit nieuwe boek gaat, uit praktische overwegingen, over de Strophariaceae zoals in FAN 4 beschreven staat, oftewel de geslachten *Psilocybe* en *Pholiota*. Beide zijn destijds ontstaan door samenvoeging van meerdere kleinere geslachten. Op basis van moleculair onderzoek worden beide geslachten nu weer opgedeeld in elk 6 geslachten. Dat dit alles gevolgen heeft voor de naamgeving mag duidelijk zijn. Deels herleven oude namen zoals *Stropharia*, *Hypholoma*, *Deconica* en *Flammula*. Maar dat betekent nog niet dat alle soorten onder hun oude naam weer terugkomen. Een voorbeeld daarvan is *Stropharia aurantiaca* die *Leratiomyces ceres* gaat heten. Dat ook Machiel niet altijd blij is met die noodzakelijke naamswijzigingen moge blijken uit het volgende citaat bij de verantwoording voor deze naamswijziging: "This calls for nomenclatural disobedience". Het uiteindelijke resultaat van het moleculaire werk is niet eens heel verschillend van het concept van *Agaricus* serie *Dermini* beschreven door Fries rond 1821.

Na het algemene gedeelte volgt het taxonomische deel met een sleutel tot de geslachten, een overzicht van de Europese soorten, sleutels tot en beschrijvingen van alle 113 soorten met tekeningen van sporen en cystiden en een hoofdstuk met opmerkingen over niet opgenomen taxa. Ten opzichte van FAN 4 staan er 20 soorten meer in. De sleutel tot de geslachten, secties etc. verdeelt de Strophariaceae in herkenbare en behapbare groepen. Een storende fout is dat de soorten van *Deconica* subsectie *Deconica* niet zijn uit te sleutelen. De sporekleur bij deze groep is purperbruin tot bijna zwart, je kiest dan voor het eerste alternatief, maar dan kom je nooit bij de juiste groep uit.

De geslachtsleutels, beschrijvingen en tekeningen zijn grotendeels aangepast overgenomen uit FAN 4. De habitustekeningen hebben plaatsgemaakt voor foto's. In de sleutels wordt waar mogelijk, meer dan in de FAN, voorrang gegeven aan meetbare kenmerken als sporenmaat boven lastig interpreteerbare kenmerken als hoedkleur. De sleutel voor *Pholiota* is helemaal omgewerkt.

De soortopvatting van het geslacht *Pholiota* sensu FAN 4 is grotendeels gebaseerd op het werk van Jan Holec (2001). Als gevolg hiervan vervalt bijvoorbeeld de naam *Pholiota aurivella*. De soort met de slijmige hoed die vaak op Beuk groeit gaat *P. adiposa* heten. *P. adiposa*

sensu Tjallingi-Beukers en Noordeloos uit FAN 4 wordt als afwijkende vorm van *P. jahnii* beschouwd.

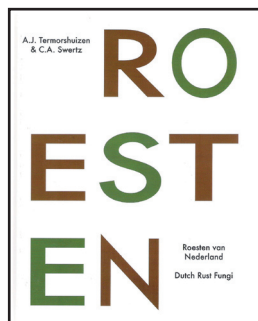
De nuttige relativerende opmerkingen over bepaalde variabele kenmerken bij de beschrijvingen van de geslachten werken niet altijd door in de vrij strikte sleutels waardoor het soms niet mogelijk is soorten goed uit te sleutelen. Bijvoorbeeld de blauwkleuring binnen het geslacht *Psilocybe*, waarbij niet-blauwkleurende exemplaren, die geregeld voorkomen, moeilijk te determineren zijn. Een mogelijkheid zou zijn om soorten meerdere malen uit te sleutelen wanneer de praktijk daar om vraagt. Hiervan zou meer gebruik gemaakt kunnen worden.

Maar liefst 329 kleurenfoto's van 101 soorten, overwegend van goede tot uitstekende kwaliteit, geven een goed beeld van de verschijningsvormen van de meeste soorten. Daarnaast zijn 48 foto's van microscopische kenmerken opgenomen.

In een werk van dergelijke omvang sluipen onvermijdelijk foutjes en slordigheden. Wellicht is het een idee voor de uitgever of auteur om op een website een erratalijst te plaatsen. We noemen er enkele: Op blz. 324 staat een opmerking over de gelijkenis tussen *Pholiota squarrosoides* met *P. aurivella*, maar die naam was nu juist geschrapt. *Stropharia inuncta* wordt in FAN 4 uitgesleuteld bij de soorten met kleverige steel, hier bij de soorten met droge steel, maar in de beschrijving staat wél kleverige steel, wat is het nou? (Overigens lijken ook andere auteurs het hierover niet eens te zijn, vgl Funga Nordica.) De tekening van *Leratiomyces laetissimus* staat 174 bladzijden verder dan de beschrijving, zonder verwijzing. Het begrip 'flattening index' levert veel hits op via google maar niet die van de sporen. In het boek hebben we de lijst met afkortingen niet teruggevonden! Soortnummers 78, 79 en eerste 80 bij de beschrijvingen moet worden 77, 78 en 79. Op blz. 250 staat een verwijzingsfout: couplet 1 tweede alternatief verwijst naar 12 i.p.v. 13.

Ondanks dat de meeste soorten ook in FAN 4 terug te vinden zijn, raden wij dit boek iedere serieuze amateur aan. De meerwaarde van dit boek ligt vooral in het up-to-date zijn en de vele fraaie foto's. De sleutels zijn gewijzigd en beschrijvingen bijgewerkt. En nu wachten op een Strophariaceae s.l. deel 2!

Inge Somhorst & Roeland Enzlin

Roesten van Nederland. Door A.J. Termorshuizen & C.A. Swertz.

Uitgegeven door: Aad Termorshuizen, Doorwerth. Te bestellen: € 45,-- excl. verzendkosten (€ 7,50) overmaken op bankrekening 109.729.811 t.n.v. A.J. Termorshuizen te Doorwerth.

Roesten? Waarschijnlijk zijn lang niet alle leden van de NMV vertrouwd met deze groep van schimmels. Ze behoren zonder uitzondering tot de plant-parasitaire schimmels. Ze zien er grosso modo uit als gele tot roest- tot donkerbruine puntjes of vlekjes op bladeren, stengels of nog andere delen van planten. In het voorjaar kun je ze gemakkelijk waarnemen op bijv. Speenkruid, Muskuskruid, Bosviooltjes. Sommige soorten blijken heel veel voor te komen, bijvoorbeeld de Kaasjeskruidroest die op bijna alle Stokrozen voorkomt (hoewel niet alle jaren even talrijk) of de Akkerdistelroest. Het determineren van deze groep schimmels – als je er al aan toe kwam – bleef tot nu toe beperkt tot bladeren in het “kleine schimmeltjesboek” van Ellis & Ellis (1997). In gangbare paddenstoelengidsen ontbreken ze. Dit nieuwe Roestenboek bevat alle 163 in Nederland aangetroffen of op grond van het voorkomen van de waardplanten te verwachten soorten roesten. Het boek is deels gebaseerd

op bestaande literatuur, die gedateerd en/of niet erg toegankelijk is, maar bevat een enorme hoeveelheid eigen observaties en informatie. In de inleiding wordt de ingewikkelde biologie van de roesten uit de doeken gedaan. Een deel van de roesten (ca. 30%) heeft twee verschillende gastplanten nodig om de gehele levenscyclus te kunnen voltooien. Daarbij vormt de schimmel ook verschillende typen vruchtlichaampjes en dito sporen. Het is even wennen aan de termen en coderingen voor die stadia, maar wat langer bladeren en eens een roest zelf vinden en onderzoeken helpt ermee vertrouwd te raken. Ook is er aandacht voor hoe zo'n waardplantwisseling evolutionair zou kunnen zijn ontstaan.

Na de inleiding volgt een lijst met alle roestsoorten met de voorgestelde Nederlandse namen en de waardplanten waarop de soort is gevonden. Daarna volgt een lijst met alle behandelde waardplanten met de roestsoorten die daarop zijn gezien; beide lijsten zijn erg nuttig. De determinatiesleutels zijn gebaseerd op de waardplant. Per soort waardplant zijn alle bekende roesten uitgesleuteld, gebruikmakende van kenmerken aan de (respectievelijke typen van) vruchtlichaampjes en sporen. Een microscoop is dus vereist. Het soortenoverzicht is alfabetisch op geslacht van de roesten gerangschikt en bevat beknopt een beeld van de aantasting, een beschrijving van de schimmel, informatie over waardplanten en verspreiding en een verspreidingskaartje.

Het hele boek is in zeer verzorgde en uitermate heldere en toegankelijke stijl geschreven, en ook fraai vormgegeven. Een aantal gedichten van de hand van Bernhard de Vries relativeert de serieuze inhoud van het boek op effectieve wijze. Voor de Engelstalige lezers, en die zullen er zeker zijn, is alle tekst vertaald. Is er dan niets aan te merken? Mijns inziens moeten verspreidingskaarten dienen om patronen in verspreiding te illustreren. Uit de kaartjes blijkt echter voornamelijk in welke landen wel (o.a. A, CH, D, GB, NL) of niet (o.a., F, IRL, RO, ex-YU) goed naar roesten is gezocht. Een echte aanrader dus.

Peter-Jan Keizer

BOEK, BOEK, BOEK

Een rubriek, onder redactie van de redactie, met korte meldingen van nieuwe mycologische boeken (*sensu lato*). Hier geen recensies, de rubriek is slechts bedoeld om u op de hoogte te houden. Vermelde prijzen zijn richtprijzen, zonder (soms aanzienlijke) verzendkosten.

E. Larsson, S. Jacobsson & A. Stridvall (2011). Slåktet *Hygrophorus*, Skogsvaxskivlingar i Sverige. Uitgave van onze Zweedse zustervereniging, met sleutels, beschrijvingen en foto's van de Zweedse *Hygrophorus*-soorten. Zie www.svampar.se.

A.R. Outen & P. Cullington (2011). Keys to British species of *Inocybe*. Prijs ca. €20.--. De titel dekt de lading volledig. De uitgebreide sleutels houden rekening met moderne inzichten. Verkrijgbaar via de tweede auteur, p.cullington@ntlworld.com.

J. Nitare (2011). Barrskogar – Nyckelbiotoper i Sverige. Skogsstyrelsen. Prijs ca. SEK 130.--. Brochure over het biotoop naaldbos, vergelijkbaar met (maar uitgebreider dan) onze naaldbosbrochure. Zie www.skogsstyrelsen.se.

B. Oertel (2011). Pilzgattungen Europas. Uitgebreid overzicht van de literatuur over alle Europese paddenstoelengeslachten. Zie <http://www.dgfm-ev.de/node/1873>.